

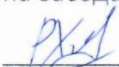
МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Чеченской Республики

УО "Гудермесского муниципального района"

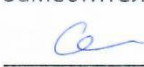
МБОУ "Кади-Юртовская СШ им.Р.Ф.Умарова"

РАССМОТРЕНО
на заседании МО

 Решедова Б.Х.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по УР

 Салманиева Я.Н.

Протокол № 1
от "23" 08 2022 г.

Протокол № 1
от "25" 08 2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Родная (чеченская) литература»

(для 5-9 классов образовательных организаций)

Кади-Юрт 2022г

Кхеторан кехат

Нохчийн меттан коьрта йукъардешаран ишколана лерина программа хIоттийна:

- Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан, коьртачу дешаран программин буха тIехь;
- С.Э.Эдиловн нохчийн меттан герггарчу хьесапехь йолчу программин буха тIехь;
- Къеди-Йуьртара йуккьерчуишколан дешаран хьесапан буха тIехь;
- Къеди-Йуьртара йуккьерчу ишколан коьрта дешаран программин буха тIехь.

Кху тIехь тидаме эцна юккьерчу йукъардешарна леринчу массо а тайпана дешаран декъан гIуллакхаш кхиоран а, вовшах тохаран а программин коьрта идейш а, лехамаш а, йуьхьанцарчу юккьерчу дешаран герггарчу программашца йозаелла а, тIаьхьало йолуш а хилар.

Программа – иза белхан программа хIотторан бух бу: цо билгалдо инвариантни (тIедобжна декхар долу) дешаран дакъа а, шел тIаьхьа шен лаамехь дешаран чулацамах вариативни дерг харжа таро луш долу дакъа а. Йуккьерчу йукъардешаран ишколана лерина герггарчу хьесапехь йолу программа шен чулацаман башхаллашца къаьсташ ю, цкъа-делахь, юккьерчу юкъардешаран системин предметийн чулацамца, шолгIа-делахь, Iамочеран психологически а, хенийн а башхаллашца.

Программа кхаа декъах лаьтта:

1. «Дешаран предмет караерзорехь кхочушдан лору жамIаш». Кхузахь довзийтина, хIун меттиг дIалоцу нохчийн матто йуккьерчу йукъардешаран Iалашонашка кхачош; нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш а, жамIаш а билгалдаьхна масех тIегIанехь – личностни, метапредметни, предметни; нохчийн маттах лаьцна юкъара хаамаш белла, базисни дешаран планехь цо дIалоцу меттиг а къастийна.
2. «Дешаран курсан чулацам». Даьшошка бекъна, Iамо билгалбина чулацам къастийна кхузахь.
3. «Дешаран-тематикинхьесап». Дешаран курсан теманаш, хIора тема Iаморна лерина сахьташ къастийна.

Дешаран-методически комплект (УМК)

I. Юккьерчу юкъардешаран ишколашна лерина нохчийн меттан Iаматаш:

1. Овхадов М.А., Махмаев Ж.М., Абдулкадырова Р.А. 5, 6-чуй классашна.
2. Овхадов М.А., Абдулкадырова Р.А. 7-чу классана.
3. Джамалханов З.Д., Вагапова Т.М., Эсхаджиев Я.У., Овхадов М.Р., Абдулкадырова Р.А. 8 – 9-чуй классашна.

II. Нохчийн меттан Iаматашна методически хьехамаш.

III. Диктантийн, изложенийн гуларш. Тайп-тайпана тексташ, тесташ.

IV. Дешаран дошамаш.

V. Белхан тетрадаш.

Дешаран хьесапаца цхьаьнадогIуш, нохчийн мотт Iаморна леринчу сахьтийн барам:

Класс	Шарахь	КIиранах
5	105	3
6	101	3
7	105	3
8	105	3
9	102	3

1. Дешаран предмет караерзорехь кхочушдан лору жамIаш

Нохчийн мотт – иза нохчийн къоман а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан а мотт а, къоман историн, культурин бух а бу. Цуьнца доьзна ду къоман кхиар а.

Ненан меттан метапредметни декхарша билгалбоккху берана, цо шкоলেখь доьшучу хенахь, иза личность санна, кхиорехь массо тайпана а, юкьарчу амалехь а бен тIеIаткъам. Мотт дешархочун ойла, кхетам, суртхIотторан, кхоллараллин хьуьнарш кхиоран; личность санна, ша-шен вовзийтаран, ша-шена керла хаарш карадерзоран хьуьнарш кхиоран а бух бу, дешаран гIуллакх а цхьаьна вовшахтохар юкьа а лоцуш. Ненан мотт къоман культурин, литературин, синьобздангаллин мехаллашка а, адаман обздангаллин, историн зеделлачуьнга а кхачоран гIирс а, дахарехь дIалоцу меттиг къасторан некъ а бу.

Юккьерчу юкьардешаран ишкоলেখь шатайпа меттиг дIалоцу нохчийн матто. Иза вовшашца юкьаметтигаш дIакхехьарехь, гонахара дахар довзарехь, кхетош-кхиорехь мехала гIирс бу.

Нохчийн мотт караберзоро таро лур йу дешархошна вовшашца йукьаметтигаш дIакхехьа, боккхачу кхиамца кхидолу меттанаш а, дешаран предметаш а Iаморехь онда гIорттор хилла дIахIотта а, хийцалучу хIокху дахарехь шен меттиг каро а.

ХIума довзаран гIирс ша хиларе терра, матто ойла кхиаарна а, интеллектуальни а, кхоллараллин хьуьнарш кхиорна а, шаьш кхочушдечу дешаран гIуллакхийн шардарш карадерзорна а, шен хаарш лакхадахарна а, ша-шен вовзийтарна а тIехь аьтто бо.

Шен къоман обздангалла а, литература а, синьобздангаллин мехаллаш а, дуьненан Iилма а, культура а йовзарехь мехала гIирс а бу нохчийн мотт.

Нохчийн мотт дешархо къоман гIиллакх-обздангаллин буха тIехь кхиорехь цуьнгахь кхидолчу къаьмнашка лерам хилийтаран коьрта чIагIо а ю.

Йуккьера йукьардешаран ишкол чекхьяьккхинчу дешархочуьнгахь нохчийн маттехула хила деза **личностни жамIаш**:

– нохчийн къоман обздангаллин коьртачу мехаллах санна, нохчийн маттах кхетам хилар, дешар тIехь а, кхетаман, кхоллараллин хьуьнарш, дешархочун гIиллакх-обздангаллица йобзна амалш кхиорехь а цо дIалоцучу меттигах кхеташ хилар;

– нохчийн мотт эстетически мехалла санна тIеэцар; цунах дозалла дар, цуьнан ларам бар; къоман обздангаллин хилам и хиларе терра, нохчийн меттан башхалла а, цIеналла а ларъян езар; мотт бийцар шардаре а, говза, шера бийцаре а кхачар;

– къамел дечу хенахь шен ойланаш а, синхаамаш а паргIат бовзийта а, дешнийн барам а, караберзийна грамматически гIирсаш а тоьал хилар; ша дечу къамелан тидамбеш, ша-шена мах хадо хааран хьуьнар хилар;

– нохчийн мотт уьйран, юкьаметтигаллин гIирс а, пачхьалкхан мотт а хиларх кхетар; нохчийн мотт дешаран, къинхьегаман, говзаллин гIуллакхдарехь а, ша вовзийтарехь а, юкьараллахь ша дIалоцу йолу меттиг билгальярехь а обьшуш хиларх кхетар;

– вовшашца а, кхечу къаьмнийн векалшца а юкьаметтигаш дIакхехьарехь нохчийн маттах пайдаэца кийча хилар; къаьмнийн культурин юкьаметтигаш дIакхехьарехь къинхетаме а, машаре а хилар;

– шен къоман а, РФ-хь дехачу къаьмнийн а, дуьненаюкьара а культура йовзарехь нохчийн мотт мехала гIирс хиларх кхетар.

Йуккъера юкъардешаран ишкол чекхъяьккхинчу дешархочо нохчийн маттехула карадерзо деза метапредметни жамIаш:

1) къамелдаран массо а тайпа карадирзина хилар:

– барта а, йозанан а хаам цхъанатайпана тIеэца безаш хиларх кхетар;

– ешаран тайп-тайпана кепаш карайирзина хила езар;

– тайп-тайпанчу хьостанашкара хаамаш схъалаха хааран хьуьнар хилар, ШХГІ, дешарна лерина компакт-дискаш, Интернетан гIирсаш юкъя а лоцуш;

– билгалчу темина коьчал схъалаха а, цхъана кепе яло а хаар карадерзор; шенна хаам схъалаха а, иза къасто а, цунна анализ ян а хаар; хаамийн технологи а, технически гIирсаш юкъя а лоцуш, йобшуш я ладугIуш бевзина хаам хийца а, ларбан а, дIабовзийта а хаар;

– хиндолчу дешаран декъан гIуллакхийн (цхъаммо ша а, вукхаьрца цхъаьна а) Iалашо билгалъян а, хьалха-тIаьхьа дийриг билгалдан а, барта а, йозанан а кепехь цхъанатайпана жамIийн мах хадо хааран хьуьнар хилар;

– паргIатчу кепехь барта а, йозанехь а нийса шен ойланаш йовзийта хьуьнар хилар;

– шен нийсархошна хьалха доклад йан йа цхъа хаамбан хаар;

2) карадирзинчу хаарех, шардарех, карадерзорех дахарехь пайдаэцар;

– билгалбинчу барамехь йацйна (план, юхасхъайийцар, изложени, конспект) ладобгIна йа ешна текст юха схъайийца хаар;

– оьрсийн мотт Iаморехь нохчийн маттах пайдаэца хаар;

– меттан башхаллех пайдаэца хааар (нохчийн меттан, оьрсийн меттан, кхечу пачхьалкхийн меттанийн, литературин урокахь);

3) тайп-тайпана Йукъараллин хьелаш тидаме а оьцуш, къамелдарехь, дийцаре дарехь, дискуссешкахь дакъалаца а, барта а, йозанан а аларш кхолла а хаар.

Йуккъера йукъардешаран ишкол чекхйаьккхинчу дешархочун нохчийн мотт караберзоран **предметни жамIаш ду:**

1) массо а тайпана къамелдаран кепаш карайирзина хилар (ладогIар, ешар, дийцар я къамелдар (говорение), йоза), гонахарчу адамашца йолу юкъаметтиг, тайп-тайпанчу хьелашка хьаьжжина, дIакхехьа аьтто бан.

2) личностан кхетаман а, кхоллараллин а хьуьнарш кхиорехь, йоза-дешар карадерзорехь, ша-шен дешар лакхадаккхарехь матто дIалоцучу меттигах кхетар;

3) ненан меттан коммуникативно-эстетически таронех пайдаэцар;

4) ненан маттах долу Iилманан хаарш шордар, системе далор; цуьнан тIегIанаш а, дакъош а вовшашца дозуш хиларх кхетам; лингвистикин базови кхетамаш, меттан коьрта цхъааллаш, грамматикин категореш караерзор;

5) дешан тайп-тайпанан кепара таллам бар (фонетически, морфемни, дошкхолладаларан, лексически, морфологически), предложени а, дешнийн цхъаьнакхетар а синтаксически къастор: текстана, цуьнан чулацамца а, дIахIоттаман коьртачу билгалонашца, исбаьхьаллин гIирсех пайда эцарца а боьзна таллам бар;

6) хIоьттинчу хьоле а, къамелан стиле а хьаьжжина, шен ойла а, синхаам а ненан маттахь паргIат бийца хаар, шен меттан дешнийн хазна (лексика) алсамъйаккхар, дечу къамелехь грамматически гIирсех пайдаэца хаар.

7) нохчийн меттан лексикин, фразеологин коьрта стилистически гIирсаш а, нохчийн меттан коьрта норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, орфографически, пунктуационни) а, къамелан обздангаллин норманаш а караерзор; барта а, йозанан а аларшкахь зеделлачух пайдаэцар; къамелан тIегIа лакхаяккха гIертар;

8) меттан обздангаллех, адамийн йукъарчу мехаллех санна, жобпалла кхоллар.

Къамел а, къамелан т1екаре а

Арахецархо хууш хир ву:

- т1екаре яран тайп-тайпанчу хьелашкахь монологан тайп-тайпанчу кепех пайдаэца (дийцар, суртх1оттор, ойлайар; монологан тайп-тайпана кепаш цхьаьнайалор);
- диалоган тайп-тайпанчу кепех т1екаре йаран хьелашкахь пайдаэца;
- т1екаре йаран тайпаналлин хьелашкахь къамел лелоран барам ларбан;
- къамелан т1екаре йаран процессан коммуникативни бохамех хьалхавала.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- жимачу докладца ладуг1учарна хьалха къамел дан; проект, реферат нахалахь (публично) йовзийта; нахалахь шена хетарг т1еч1аг1дан (чекхдаккха);
- проблемаш коллективни йийцаре йарехь дакъалаца, шена хетарг т1еч1агдан, ша бакъ хиларх тешо;
- коммуникативни декъехула ца нисделлачун коьртачу бахьанех кхета а, царех кхето а.

Къамелан г1уллакхдар

Ладог1ар (аудировани)

Арахецархо хууш хир ву:

- ладог1аран тайп-тайпана кепех пайдаэца (ладог1начу текстах кхоччуш кхеташ, коьртачу чулацамах кхеташ, оьшу хаамаш схьахаржа хууш); ладог1начу текстан чулацам хьалха х1оттийначу коммуникативни 1алашонца цхьаьна бог1уш барта схьабийца;
- барта кепехь темех, коммуникативни хьесапах, коьртачу ойланах кхето а, шен ойла цхьана кепе ерзо а, дешаран-1илманан, публицистически, официални-г1уллакхдаран, исбаьхьаллин аудиотекстийн ойланийн некъ схьабийца а, къасто коьрта а, кхачаман оьшу а информаци, барта кепехь цунах кхето а;
- хьесапан, тезисийн, дешархочун изложенин (ма-йарра, хаьржина, йацйна) кепехь дешаран-1илманан, публицистически, официални-г1уллакхдаран, исбаьхьаллин аудиотекстийн чулацам схьабийца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- публицистически текстан гуш йолчу а, къайлах йолчу а (текстан чулацамехь) хаамех кхета (ШХГ1-хь а цхьаьна), барта кепехь цуьнан анализ йан а, цунах кхето а.

Ешар

Арахецархо хууш хир ву:

- ешначу дешаран-1илманан, публицистически (хаамийн а, аналитически а, исбаьхьаллин-публицистически а жанрийн), исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета а, уьш барта кепехь т1екаре йаран хьелашка хьаьжжина а, цул сов дешархочун изложенин (ма-йарра, хаьржина, йацйна) кепехь, хьесапан, тезисийн (барта а, йозанан а) кепехь йухайало а;
- хьалха х1оттийначу коммуникативни хьесапца дог1учу довзийтаран, талламан, ешаран некъех дарехь йолчу говзаллех пайдаэца;
- схематически билгалбина хаам йозуш йолчу текстан кепехь;
- дешаран книгаг, справочникех, кхечу хаамийн хьостех, ШХГ1 а, Интернетан г1ирсех а цхьаьна а, болх баран некъех пайдаэца;

- билгалъяккхинчу темица коьчал схьакъасто а, цхьаьнатоха а, схьахаьржинчу хааман анализ йан а, хьалха х1оттийначу коммуникативни хьесапца цхьаьна ялош и йовзийта а.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- ешначу тайп-тайпанчу функционални-стилан а, жанран а тексташкара гуш а, къайлах а (хьулбина а) болчу хаамах кхета, анализ ян, мах хадо.
- тайп-тайпанчу хьосташкара оьшу хаам схьаэца, шена хетарг ала.

Дийцар (говорение)

Арахецархо хууш хир ву:

- мехалчу социальни-оьздангаллин, г1иллакх-оьздангаллин, 1ер-дахаран, дешаран теманаш (цаьрца цхьаьна лингвистически а, цул сов, шайн чулацамца 1амош йолчу кхечу дешаран предметашца йобзна йолу а) тайп-тайпанчу коммуникативни аг1онашца 1алашонийн а, т1екаре йаран хьелашца а йог1уш (хаам, дешаран-1илманан т1екаре йаран хьелашца жимо доклад, хиламах 1ер-дахаран маттаца дийцар, истори, къамелехь, къовсамехь дакъалацар) барта монологехь, диалогехь долу аларш (мах хадоран амалца дерш а цхьаьна) кхолла;
- 1алашонаш, цхьаьна кхочушдечу дешаран г1уллакхдаран хьесап, болх дакъошка бекъар дийцаре дан а, нийса кеп йало а;
- билгалъяккхинчу темица тайп-тайпанчу хьосташкара коьчал схьаэца, вовшахтоха, анализ йан, т1екаре йаран къастийначу хьелашка хьаьжжина, барта кепехь и йовзийта;
- х1инцалерчу нохчийн литературни меттан коьрта орфоэпически, лексически, грамматически норманаш барта къамелан т1екаре йаран дарехь ларъйан; лексикех а, фразеологех а, къамелан оьздангаллин бакъонех а стилистически нийса пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- барта монологан а, диалоган а тайп-тайпанчу кепехь, жанрехь дешаран-1илманан (1амочу дешаран предметийн коьчал т1ехь), социальни-оьздангаллин а, г1уллакхан т1екаре йаран юкъаметтигашкахь а аларш кхолла;
- докладца ладуг1учарна (аудиторина) хьалха вистхила;нахалахь шен проект, реферат йовзуйтуш чекхъйаккха (защищать);
- дешаран-1илманан т1екаре йаран норманаш а ларъеш, дешаран-1илманан темица йолчу дискуссехь дакъалаца.

Йоза

Арахецархо хууш хир ву:

- тайп-тайпанчу коммуникативни аг1онийн 1алашонаш а, т1екаре йаран хьелаш тидаме а оьцуш, йозанан монологически аларш кхолла (социальни-оьздангаллин, г1иллакх-оьздангаллин, 1ер-дахаран, дешаран теманашца дешархочун сочинени, хиламах дийцар, тезисаш, отзъив, расписка, тоьшалла, зайавлени);
- дешархочун дийцаран кепехь, йа тезисаш ялорца, йа хьесап х1отторца ладобг1начу а, ешначу а текстан чулацам (буьззина, боцца,хаьржина) бийца;
- вайзаманан нохчийн литературни меттан йозанан коьрта лексически, грамматически, орфографически а, пунктуационни а бакъонаш практикехь ларъйан; стилистически нийса лексикех, фразеологех пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- рецензеш, рефераташ йазъйан;
- аннотацеш, конспекташ, тезисаш х1итто;
- резюме, г1уллакхан кехаташ, д1акхайкхорш х1итто.

Текст

Арахецархо 1емар ву:

- планан (цхьалхе, чолхе), тезисийн, схемийн, таблицийн, кхечу кепехь а чулацам балош, текст кечъян;
- йозуш йолу текст кхолларан лехамаш тидаме а оьцуш, тайп-тайпанчу кепийн, стилийн, жанрийн шен тексташ кхолла а, нисъян а.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- барта а, йозанан а кепехь дешаран-1илманан (аннотаци, рецензи, реферат, тезисаш, конспект, къамелехь дакъалацар, дискуссеш)тексташ кхолла, официалньи-г1уллакхан тексташ (резйуме, г1уллакхан кехат, д1акхайкхор (объявлени)) кхолла.

Меттан функционални башхаллаш

Арахецархо 1емар ву:

- тайп-тайпанчу жанрийн тексташ вовшах къасто а, царна анализ ян;
- барта а, йозанан а аларш тайп-тайпанчу стилашкахь, жанрашкахь, къамелан тайпанашкахь (отзыв, хаам, 1илманан стилан жанр санна доклад); вистхилар, интервью, публицистически стиль санна репортаж; расписка, тоьшалла, официалньи-г1уллакхан стиль санна зайавлени; дийцар, къамелдар, къамелдаран жанр санна къовсам; дийцаран амалехь тексташ, рассуждени,описани; тайп-тайпанчу функционални-маб1нийн къамелан тайпанашца цхьаьнайог1уш кхолла;
- нехан а, шен а къамелан аларш тайп-тайпанчу функционални аг1онаш коммуникативни лехамашца а, меттан нийсаллица а цхьаьнайог1уш хиларан мах хадо;
- къамелан кхачамбацарш,тексташ нисъян;
- шен накъосташна хьалха вистхила жимачу информационни хаамашца, иштта докладаца а, хаамца а дешаран-1илманан темица йог1уш йолу.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- тексташ къамелан амалца, 1илманан, публицистически, официалньо-г1уллакхан, исбаьхьаллин литературан тексташ, шена хетарехь, лексически, морфологически, синтаксически г1ирсийн башхаллех пайда а оьцуш, анализ йан а, къасто а;
- тайп-тайпанчу функционални стилийн, жанрийн (аннотаци, рецензи, реферат, тезисаш, конспект дешаран-1илманан стилан жанр санна) тексташ кхолла; дешаран-1илманан темина йолчу дискуссешкахь дакъалаца; резйуме, г1уллакхан кехат, обяявлени официалньо-г1уллакхан стилехь х1отто; вистхилар, информационни хаам, сочинени-ойлайар публицистически стилехь кечдан; къамелехь, 1ер-дахаран г1екаренан къовсамашкахь, къамел лелоран бакъонаш ларъеш, дакъалаца; 1ер-дахаран дийцарш, истореш кхолла, доттаг1аллин кехаташ йаздан, маттаца боцу лехамаш тидаме а оьцуш, меттан г1ирсех пайда а оьцуш;
- нахалахь дечу къамелан кепехь болчу хьежаман композици, аргументаци, меттан куц, кхиамаш х1итгийначу коммуникативни хьесапийн анализ йан;
- шен накъосташна хьалха жимачу протокольно-этикетан, самукъадаккхаран, кхеторан къамел деш вистхилар.

Маттах долу юкьара хаарш

Арахецархо 1емар ву:

- коьртачу юкьараллин функцешца нохчийн мотт къасто;

- литературни меттан а, диалектана а юкъара башхаллаш къасто, 1ер-дахаран мотт, меттан корматаллин тайпанаш, жаргон а, церан башхаллаш къастаян;
  - меттан коьрта суртх 1отторан г 1ирсех пайдаэцарца мах хадо.
- Арахецархочун таро хир йу 1ама:
- мотт кхиорехъ гоьбевллачу лингвистийн йукъадиллинарг къасто.

Фонетика а, орфоэпи а. Графика

Арахецархо 1емар ву:

- дешан фонетически анализ йан;
- литературни меттан коьрта орфоэпически бакъонаш ларъйан;
- дошамашна а, справочникашна а т1ера оьшу хаам схъаэца; тайп-тайпанчу г 1уллакхдарехъ цунах пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- фонетикин коьрта исбаьхьаллин г 1ирсаш бовза;
- прозаически а, поэтически а тексташ къастош еша.

Морфемика а, дешан кхолладалар а

Арахецархо 1емар ву:

- дешан анализ ярца маь1нийн, грамматически, дошкхолладаларан буха т1ехъ дешнаш морфемашка декъа;
- дошкхолладаларан 1амийна некъаш къасто;
- морфемикех, дошкхолладаларх долчу хаарех, говзаллех нийсаяздаран дарехъ, дешнийн грамматически, лексически анализ д 1айахъарехъ пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- дошкхолладаларан з1енаш а, дошкхолладаларан баннаш а къасто;
- дошкхолладаларехъ а, исбаьхьаллин а къамелехъ коьрта исбаьхьаллин г 1ирсаш бовза а, церан мах хадо а;
- морфемни а, дошкхолладаларан а, этимологически а, муьлтимедийни а дошамашна а, справочникашна а т1ера цхъаьна оьшу хаам схъаэца.

Лексиологи а, фразеологи а

Арахецархо 1емар ву:

- дешан лексически анализ кхочушъйан;
- тематически тобанашца дешнаш вовшахтоха;
- дешнашна антонимаш, синонимаш йало;
- фразеологически карчамаш бовза;
- барта а, йозанан а аларшкахъ лексически барамаш (норманаш) ларбан;
- дешан т1едеанчу маь1нийн буха т1ехъ кхоллаелчу тропан коьрта тайпанаш (метафора, эпитет, олицетворени) йовза;
- тайп-тайпанчу лексически дошамех (маь1нийн (толковый), синонимийн, антонимийн, фразеологизмийн, и. д.кх.) пайдаэца а, тайп-тайпанчу г 1уллакхдарехъ цу т1ера схъаэцначу хаамех пайдаэца а.

Арахецархочун таро хир йа 1ама:

- дешан лексически а, граматически а маълнийн башхаллийн аргументаш йало;
- тайп-тайпана омонимаш йовза;
- публицистически а, исбаъхъаллин а къамелехъ лексикин а, фразеологин а коьрта исбаъхъаллин г1ирсаш бовза а,цера мах хадо а;лексически г1ирсаш 1илманан а,официально-г1уллакхан а тексташкахъ къамелан стилийн башхаллех пайдаэцарх кхето;
- тайп-тайпанчу лексически дошамех (маълнийн (толковый), синонимийн, антонимийн, фразеологизмийн, и. д.кх.), справочникех, мультимедийничарех а цхъаьна пайдаэца а, тайп-тайпанчу г1уллакхдарехъ цу т1ера схъаэцначу хаамех пайдаэца а.

Морфологи

Арахецархо 1емар ву:

- лааме коьрта къамелан дакъош а, цера кепаш а, г1уллакхан къамелан дакъош довза;
- дашна, къамелан дакъа санна, таллам бан;
- морфологически хаарех а, говзаллех а нийсаяздарехъ а, талламбаран (анализ яран) тайп-тайпанчу кепашкахъ а пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- морфологин синонимически г1ирсашна таллам бан (анализ йан);
- граматически омонимаш къасто.

Синтаксис

Арахецархо 1емар ву:

- синтаксисан коьрта цхъааллаш (дешнийн цхъаьнакхетар, предложени), цера кепаш йовза;
- шен барта а, йозанан а къамелехъ тайп-тайпанчу синонимически синтаксически конструкцех а,синтаксически хаарех а, говзаллех а пайдаэца.

Арахецархочун таро хир йа 1ама:

- синтаксисан синонимически г1ирсийн анализ йан;
- синтаксисан публицистически а, исбаъхъаллин а къамелан исбаъхъаллин г1ирсаш бовза а, цера мах хадо а; тексташкахъ синтаксисан конструкцеш 1илманан а, официально-г1уллакхан къамелан стилийн башхаллаш йукъайалор кхето;
- исбаъхъаллин лехаман хъежамехъ синтаксисан конструкцийн башхаллаш йукъайалош, къамелан функционально-стилистически анализ йан.

Нийсайаздар: орфографи а, пунктуаци а

Арахецархо 1емар ву:

- йоза д1адахъарехъ (курсан чулацаман барамехъ) орфографически а, пунктуационни а барамаш ларбан;
- барта кепехъ (ойлайар-рассуждени),йозанан кепехъ (графически хъаьркийн г1оьнца) къастийна яздар кхето;
- орфографически а, пунктуационни а г1алаташ каро а,нисдан а;
- орфографически дошамашна а, справочникашна а т1ера оьшу хаам схъаэца, йоза д1адахъарехъ цунах пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю 1ама:

- кьамелан маълнийн аглонаш йовзийтарехь орфографин а, пунктуацин а меттиг гайта;
- мультимедийни орфографически дошамашна а, справочникашна а тлера оьшу хаам схьаэца; йозанехь оцу хаамех пайдаэца.

Мотт а, оьздангалла а

Арахецархо Iемар ву:

- исбаьхьаллин литературехь а, исторически тексташкахь а, халкъан барта кхоллараллин говзаршкахь а кьоман оьздангаллин декъан маълница меттан цхьааллаш билгалгьяха;
- мотт хааро шен мехкан истори а, оьздангалла а йовза гло деш хилар гойтуш долу масалш дало;
- Iер-дахарехь а, дешаран глуллакхдарехь а нохчийн кьамелан оьздангаллин бакъонех нийса пайдаэца.

Арахецархочун таро хир ю Iама:

- къастийначу масалш тIехь меттан, оьздангаллин, халкъан историн мотт лелорхойн юкъаметтиг къасто;
- нохчийн кьамелан оьздангалла Россин а, дуьненан цхьадолчу къаьмнийн а кьамелан оьздангаллица йуста а, анализ йан а.

2. Дешаран курсан чулацам

Нохчийн мотт Iаморан декъехула программин чулацаман коьрта башхаллаш билгалйина, коммуникативни, меттан, лингвистически, культуроведчески кхиарехь хаарш, шардарш карадерзорца доьзна.

Программин дIахIоттаман бухе диллинарг чулацаман кхо дакъа ду:

- I. Коммуникативни хаарш карадерзо аьтто беш болу чулацам;
- II. Меттан а, лингвистически а хаарш карадерзо аьтто беш болу чулацам;
- III. Культуроведчески хаарш карадерзо аьтто беш болу чулацам.

I. Коммуникативни декъехула долчу хаарша шайна чулоцу массо а кепара кьамелдаран а, барта а йозанан кьамелан оьздангаллин баххаш карадирзина хилар; шен нийсархошца, психологически башхаллаш, зеделларг, дуьйцучуьнга шовкъ хилар а тидаме а оьцуш, тайп-тайпанчу дахаран хьелашкахь тIекаре ян а, кьамел дан кийча а, хьуьнаре а хилар.

II. Меттан а, лингвистическиа декъехула долчу хаарша шайна чулоцу юкъараллин хиламехь маълне долу хIума санна маттаца доьзна хаарш карадерзор; меттан дIахIоттам а, кхиар а, цо ден гIуллакх а дика девзаш хилар; нохчийн литературни мотт а, оьшуш болу дешнийн барам а, кьамелан грамматически дIахIоттам а карабирзина хилар; меттан хиламаш мах хадо хаарца талла хааран хьуьнар карадерзор; тайп-тайпанчу лингвистически дошамех пайдаэца хаар.

III. Культуроведчески декъехула долчу хаарша шайна чулоцу кьоман оьздангаллин кеп санна мотт тIелаца безарх а, халкъан истори а, мотт а вовшех бозабелла а, нохчийн мотт кьоман оьздангаллин башхалла хиларх акхетар; гIиллакхехь, норманаш ларъеш, нохчийн маттахь кьамелдан а, кхечу къаьмнийн векалшца оьзда юкъаметтигаш лело а хаар.

I-ра чулацаман дакъа лаьтта хЮкху дакъойх: «Къамел», «Текст», «Къамел дарехула долу гЮллакх».

II-гIа чулацаман дакъа лаьтта хЮкху дакъойх: «Нохчийн маттах болу юкъара хаамаш», «Фонетика. Графика. Орфоэпи», «Дешан хЮттам а, дошкхолладар а», «Лексика а, фразеологи а», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а».

III-гIа чулацаман дакъа хЮкху декъаца билгалдина «Мотт а, оздангалла а». Даъойн чулацаман ша-ша къаьстина бовзуьйту, амма къамел кхиор доьзна ду хЮра дакъа Iаморца а, цхьана кепе ялийначу меттан курсан хЮра темица а. ХЮра дакъа шина блоках лаьтташ ду: хьалхара– теманаш а, царах болу теоретически хаамаш а бовзийтар, шолгIа – хьалхарчу пунктехь цIераш йаьхна теманаш караерзоран хьокъехь кхочушден дешаран коьрта гЮллакхаш довзийтар.

I. Коммуникативнихааршкхиорехь кхачо ен чулацаман

1-ра дакъа. Къамел а, къамелаца ен тIекаре а

1. Мотт а, къамел а. Монологически а, диалогически а, барта а, йозанан а къамел. Монолог. Диалог. Къамелаца ен тIекаре. Къамелан хьал а, цуьнан дакъош а. Юкъара а, книгийн а мотт. Юкъарчу меттан коьрта башхаллаш а, жанраш а. Къамелан стилаш: Илманан, гЮллакхан, публицистически. Илманан, публицистически, гЮллакхан стилийн коьрта жанраш. Исбаьхьаллин литературин мотт.

2. Барта а, йозанан а, юкъара а, книгийн а монологически, диалогически къамелан коьртачу башхаллах кхеташ хилар а, уьш вовшех къасто хууш а хилар. Монологан а, диалоган а тайп-тайпана кепаш караерзор. Долчу хьоле а, тIекаре яран Iалашонашка а хьаьжжина, меттан гIирсех пайдаэцар. ТIекаре яр дукхяхьолахь нислуш долчу хьелашкахь къамелан норманех нийса пайдаэцар карадерзор. Стилийн, жанрийн башхаллаш тидаме а оьцуш, тексташ вовшашца юстар, царна таллам бар. Тайп-тайпанчу стилашкахь, жанрашкахь ша барта а, йозанан а аларш кхоллар.

2-гIа дакъа. Къамелан оздангалла

1. Литературни меттан норманех болу кхетам. Меттан норма а, цуьнан декхарш а. Нохчийн литературни меттан коьрта норманаш: орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, нийсаяздан. Норманийн кепаш. Нохчийн меттан дошамаш.

2. Нохчийн литературни меттан коьрта норманаш караерзор а, шен къамелехь уьш ларъяр а. Литературни маттах лаьцна болу хаамаш схьалохуш дошамех пайдаэцар.

3-гIа дакъа. Текст

1. Текст къамелан произведени санна, цуьнан билгалонаш а, башхаллаш а. Тема, коьрта ойла, текстан дIахЮттам. Предложенийн, текстан даъойн уьйрийн гIирсаш а, кепаш а. Абзац. Абзацо текстехь кхочушден гЮллакх. Текстан даран-маьIнин тайпанаш: суртхЮттор, дийцар, ойлаярца дийцар. Иэделла тайпанаш: ойлайаран кепашца суртхЮттор, суртхЮтторан а, ойлайаран а кепашца дийцар и дI. кх. а. Къамелан тайпанийн стилистически кепаш. Хаамийн текст юхаметтахЮтторан коьрта тайпанаш: хьесап, конспект.

2. Текстан, даран-маьIнин муьлхачу тайпанан ю а, дIахЮттаме а, теме а, коьртачу ойлане а хьаьжжина, анализ йар. Шен ойланехь дерг маьIница хьалхатIаьхьа догIург хила дезачу кепара нисдарца довзийтар. Текст маьIнин дакъошка

екъар а, текстан хьесап хЮттор а. Текстехь предложенеш вовшех йоьзна гИрсаш а, кепаш а билгалъяр, къамелехь царех пайдаэцар. Текстан дIахЮттаман норманаш ларъеш (хьалха-гIаьхьа хила дезар цхьаьнадогIуш, кхеташ а, темица йогIуш а, йозаелла а хилар), тексташ кхоллар. Къамелан аларан мах хадор а, иза кхачаме далор а. Хьесапе а, конспекте а ерзош, текст йухакечъяр.

4-гIа дакъа. Къамелдар

Къамелдаран тайпанаш: ладогIар, ешар, вистхилар, йоза.

ЛадогIар. Юккъерчу барамехь лергана хозуьйтучу текстах цхьанакепара кхетар. Ша ладоьгIна йолу текст шорийнчу йа йацйинчу барамехь кхечуьнга дIакхачор. ШГIХ маттах кхеташ хилар.

Ешар: талларан, йовзаран, лахаран хьесапехь. Ешаран тайп-тайпана кепаш а, дешаран книгица йа кхиболчу хаамийн хьостанащца болх бар а карадерзор.

Вистхилар. Пекаре йаран хьоле а, меттиге а, Iалашонашка а хьаьжжина, барта монологически а, мехала социокультурни а, гIиллакх-оьздангаллин а, динан а дешаран теманашна аларш кхоллар. ХатI (стиль) а, жанр а тидаме а оьцуш, монолог-суртхЮтторан, монолог-дийцаран, монолог-ойлаяран кепара шен аларш кхоллар.

Йоза. ЛадоьгIна йа ешна текст йозане ерзор (ма-йарра, йацйина, хаьржина). Тайп-тайпанчу жанрийн, стилийн йозанан тексташ кхоллар. Гуллакхан кехаташ хИттор: дIахьедар (зайавление), хаамбар (оьйявление), тоьшалла (доверенность), резйуме.

II. Маттахдолу хаарш кхиорехькхачо ен чулацам

1-ра дакъа. Нохчийн маттах болу юкъара хаамаш

1. Нохчийн мотт–Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт. Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт. Мотт–адамийн уьйран а, кхиаран а, кьийсаман а гIирс.

2. Меттан мехаллех а, юкъараллин дахарехь цо дIалоцучу меттигах а кхеташ хилар.

2-гIа дакъа. Фонетика. Графика. Орфоэпи

1. Фонетика а, графика а, орфоэпи а лингвистикин дакъош санна. Аз – меттан уггар а жима дакъа. Озан а, элпан а дазар. ХIинцалера нохчийн абат. Фонетически транскрипцин цхьайолу кепаш (элементаш). Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Къамелдарехь аьзнийн хийцадалар. Нохчийн меттан шатайпана аьзнаш. Деха а, доца а мукъа аьзнаш. Дифтонгаш. Нохчийн меттан интонаци, интонационни конструкцийн коьрта тайпанаш. Орфоэпин коьрта норманаш.

2. Деха а, доца а, мукъа а, мукъаза а, зевне а, къора а аьзнаш къестор. Дешан озан а, элпан а хЮттам дуьхь-дуьхьал хЮттор. Дешан озан-элпан анализ йар. Дешнаш дакъошка декъар. Дош цхьана могIанера вукху могIане сехьадаккхаран хаарш карадерзор. Нохчийн меттан интонаци а, орфоэпически норманаш а карайирзина хилар. Нохчийн меттан интонацин а, аьзнийн къепен а башхаллех кхеташ хилар.

3-гIа дакъа. Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

1. Морфема меттан жима а, маьIне а дакъа хиларх кхетар. Дешан лард а, чаккхе а. Орам. Цхьанаораман дешнаш. Орамерчу элпийн хийцадалар. Суффикс. Дешхьалхе.

Схьадовлаза а, схьадевлла а дешнаш. Дошкхолладаларх а, хийцадаларх а болу кхетам. Дошкхолларан а, формаххолларан а морфемаш. Нохчийн меттан

дошкхолларан коьрта некъаш. Дошкхолладаларан га (пара) а, дошкхолладаларан зле а. Морфемни а, дошкхолладаларан а дошамаш.

2. Нохчийн дешан хIоттаман башхаллех кхеташ хилар. Дешнаш а, дешан форманаш а кхолларехь морфемаша дечу гIуллакхах кхеташ хилар. Дешан морфемаш къастор. Дошкхолларан дакъошка хьаьжжина, дешан мехалла билгалгъяр. Цхьанаораман дешнаш харжар, къамелехь царах пайдаэцар. Дешнийн зленаш а, дешнаш кхолларан коьрта некъаш а билгалдар. Тайп-тайпанчу некъашца дешнаш кхолла хаар карадерзор. Нийсаяздарехь дошкхолладаларан а, морфемийн а декъехула карадирзинчу хаарех, шардарех пайдаэцар. Тайп-тайпана хьесапаш морфемийн а, дошкхолладаларан а дошамашца кхочушдар. Дешан хIоттамца дешнаш таллар, дошкхолладаларан талламбар.

4-гIа дакъа. Лексика а, фразеологи а

1. Дош–меттан цхьа дакъа. Дешан лексически а, грамматически а маъIна. Къоман оздангаллин маъIнин дакъа шайца долу дешнаш. ЦхьанамаъIнин а, дукхамашIнийн а дешнаш, дешан нийса а, тIедеана а маъIна. Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш. Нохчийн меттан лексика, шен схьайаларе хьаьжжина (билгала нохчийн а, тIеэцна а), жигара а, кIезиг пайдаоьцу а (историзмаш, архаизмаш, неологизмаш), цунах пайдаэцаран гуо (юкъара, шуьйра пайдаоьцу дешнаш, диалектизмаш, терминаш, профессионализмаш).

Лексикин стилистически дакъош: книжни, юкъара, къамелан.

Фразеологизмаш, церан билгалонаш а, маъIна а. Аларш, дустарш, кицанаш.

Нохчийн меттан дошамаш. Шина меттан дошамаш.

2. Дахаран хьелашкахь тIекареш дIакхехьарна оьшучу барамехь лексически а, фразеологически а аларш карадерзор. ТIекаре йаран хьоле а, Iалашоне а хьаьжжина, къамелехь шайн маъIнашца вовшашца даза тарлуш долчу дешнех пайдаэцар. Дешнийн маъIнаш къасторхьама а, синонимаш, антонимаш, фразеологически цхьаьнакхетарш харжархьама а, тайп-тайпанчу дошамашца болх бар. Дош лексически къастор.

5-гIа дакъа. Морфологи

1. Морфологи–грамматикин дакъа. Нохчийн меттан къамелан дакъош. Коьрта къамелан дакъош. Церан грамматически маъIна а, морфологически билгалонаш а, синтаксически гIуллакх а. Нохчийн меттан дожарийн къепе: маъIна, кепаш, пайдаэцар. Нохчийн меттан къамелан дакъойн хенийн, классан гайтамийн къепе: маъIна, кепаш, пайдаэцар. ГIуллакхан къамелан дакъош. Церан маъIна, морфологически билгалонаш, синтаксически гIуллакх. ГIуллакхан къамелан дакъойн тайпанаш: маъIна, хIоттам, синтаксически гIуллакх. Айдардешнаш а, азтардаран дешнаш а.

2. Шайн коьртачу билгалонашца тайп-тайпана къамелан дакъош довзар. Дош морфологически къастор. Нохчийн литературни меттан норманашца догIуш тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнийн кепех (форманех) пайдаэцар. Нохчийн а, оьрсийн а меттанийн къамелан дакъойн юкъара долчух а, юкъара доцчух а кхетар.

6-гIа дакъа. Синтаксис

1. Синтаксис – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан синтаксисан дакъош. Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан дIахIоттам а, тайпанаш а. Дешнийн цхьаьнакхетарехь дешнийн уьйр а, тайпанаш а (бартбар, урхалла, тIетовжар). Предложени, цуьнан дIахIоттам а, грамматически маъIна а. Аларан Iалашоне а,

эшаре а хъаьжжина, предложенийн тайпанаш. Предложени кечъеш болу гIирсаш: эшар (интонаци), логически тохар, дешнийн къепе. Предложенин грамматически бух. Цхьалхе а, чолхе а предложенеш. Цхьалхе предложени. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш а, церан хилар а. Цхьалхечу предложенийн тайпанаш: шинахIоттаман а, цхьанахIоттаман а, йаьржина а, йаржаза а, йуьззина а, йуьззина йоцу а, чолхейялла а, чолхейялаза а. ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш. Чолхейялла предложени. Цхьанатайпанчу а, шакъаьстинчу а меженашца а, тIедерзарца а, йукъадалочу дешнашца а, йукъайалочу конструкцешца а йолу предложенеш. Чолхе предложени, цуьнан дIахIоттам а, грамматически бух а. Чолхечу предложенийн тайпанаш: хуттургийн а, хуттургаш йоцу а, чолхе-цхьаьнакхетта а, чолхе-карара а. Чолхе-цхьаьнакхетта предложени: дIахIоттам, тайпанаш, вовшехйозаран гIирсаш а, кепаш а. Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкара цхьалхечу предложенийн маьIнаш. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Чолхе-карара предложенеш: дIахIоттам, тайпанаш. Чолхе-карарчу предложенехь коьртачу а, тIетухучу а предложенийн уьйран гIирс. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцу чолхе предложени, дIахIоттам. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкара цхьалхечу предложенийн маьIнаш. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Нехан къамел довзийтаран кепаш. Текст синтаксически дакъа санна. Предложенийн а, текстан дакъойн а уьйрийн гIирсаш а, кепаш а.

2. Дешнийн цхьаьнакхетарехь дешнийн уьйран кеп къастор, предложенин грамматически бух билгалбар. Цхьалхечу а, чолхечу а предложенийн тайпанаш билгалдар. Предложени синтаксически къастор. Чолхе-карара предложенеш цхьалхечу а, цхьалхенаш чолхечу а предложенешка ерзор. Текст а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а кхолларан норманаш ларъяр.

7-гIа дакъа. Орфографи а, пунктуаци а

1. Орфографи дешнаш а, церан форманаш а нийсайазъяран раж къепе санна. Орфограммех кхетам балар. Орамера элпаш нийсайаздар. Дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш нийсаязъяр. Ъ,Ь нийсайаздар. Цхьаьна а, дефисца а, къаьстина а йаздар. Доккха а, жима а элп яздар. Дош сехьадаккхар. Орфографически дошамаш а, справочникаш а. Пунктуаци нийсаяздаран бакъонийн къепе санна. Пунктограммех кхетам балар. Предложенин чаккхенгахь, цхьалхечу (чолхейяллачу а, чолхейялазчу а), чолхечу предложенешкахь, ма-дарра къамелехь, цитаташкахь, диалогехь сацаран хъаьркаш.

2. Орфографически а, пунктуационни а хааршца йоьзна само кхиор. Йозанехь орфографически а, пунктуационни а коьрта норманаш ларъяр. Дош орфорграфически къастор. Пунктуационни къастор. Орфографически а, пунктуационни а хьесапаш кхочушдеш орфографически дошамех, нийсаяздаран справочникех пайдаэцар.

III.Культуроведчески хаарш кхиорехь кхачо ен чулацам

1-ра дакъа. Къоман оздангалла маттахь а, къамелехь а

1. Мотт а, оздангалла а вовшех йозаелла хилар. Нохчийн мотт–исбаьхьаллин литературин мотт. Маттахь къоман истори а, культура а гайтар. Нохчийн къамелан оздангалла а, цуьнан башхаллаш а. Россехь дехачу къаьмнийн меттанаша вовшашна бен тIеIаткъам.

2. Халкъан барта кхоллараллин а, исбаъхъаллин литературин а произведенешкахъ къоман оздангаллин дакъа шеца долу меттан цхъааллаш билгалгъахар, лингвистически дошамийн гъоьнца церан маънаш дастар. Матте оздангаллин хиламе санна хъажар. Мотт ларар, цуьнга шовкъ кхоллар.

3. Дешаран-тематикин хъесап

5 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахътийн барам
Карладаккхар	6
Синтаксис а, пунктуаци а	10
Предложенин коьрта а, коьртаза меженаш	27
Фонетика, графика, орфографи	13
Лексикологи	8
Дешан х1оттам	10
Ц1ердош	14
1амийнарг карладаккхар	3
Талламан белхаш	6
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

6 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахътийн барам
1амийнарг карладаккхар	6
Текст	3
Билгалдош	16
Терахъдош	18
Ц1ерметдош	18
Хандош	21
1амийнарг карладаккхар	5
Талламан белхаш	6
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	101

7 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахътийн барам
Карладаккхар	6
Литературни меттан стилаш	3
Хандош	20
Причасти, деепричасти	20
Масдар	9
Куцдош	12
Г1уллакхан къамелан дакъош	15
1амийнарг карладаккхар	5
Талламан белхаш	7
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

8 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахътийн барам
Карладаккхар	5
Дешнийн цхъаьнакхетарш	6
Предложенин коьрта меженаш	13
Предложенин коьртаза меженаш	19
Цхъалхечу предложенин кепаш	10
Предложенин цхъанатайпана меженаш	8
Предложеница грамматически уьйр йоцу дешнаш	5
Предложенин шакъаьстина меженаш	9
Ма-дарра а, лач а къамел	10
1амийнарг карладаккхар	5
Талламан белхаш	7
Кхоллараллин белхаш	8
Дерриг	105

9 класс

Дешаран курсан дакъа	Сахътийн барам
Карладаккхар	11
Чолхечу предложенин синтаксис	
Чолхе предложени	2
Чолхе-цхъаьнакхетта предложенеш	9
Чолхе-карара предложенеш	6
Т1етухучу предложенийн кепаш	22
Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	13
Маттах лаьцна юкъара хаамаш	13
1амийнарг карладаккхар	7
Талламан белхаш	9
Кхоллараллин белхаш	10
Дерриг	102

